

Opetus- ja kulttuuriministeriö
OKM/22/010/2017

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto opintotukilain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua opintotukilain muuttamisesta ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Lausunnon keskeiset huomiot

- Lakiehdotuksesta tulee tehdä lapsivaikutusten arviointi
- Opintotuen huoltajakorotuksen sitomista elatusvelvollisuuteen huoltajuuden sijaan tulisi selvittää
- Opintotuen indeksisidonnaisuus tulee palauttaa lapsiperheköyhyyden ehkäisemiseksi

Lapsivaikutusten arviointi

Lastensuojelun Keskusliitto haluaa kiinnittää ministeriön huomion siihen, että hallituksen esitykseen ei sisälly lakiehdotusten lapsivaikutusten arviointia. Lastensuojelun Keskusliitto pitää keskeisenä, että tämä olisi lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti itsestään selvä osa lainvalmistelua.

Opintotuen huoltajakorotuksen sitomista lapsen elatusvelvollisuuteen tulisi pohtia

Lastensuojelun Keskusliitto pitää hyvänä huoltajakorotuksen palauttamista opintotukeen. Huoltajakorotus tukee opiskelevien vanhempien kykyä vastata lapsensa elatuksesta ja on siten lapsen edun mukaista. Lisäksi Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa sitä, että huoltajakorotusta ei oteta tulona huomioon asumistuessa, eikä määrättäessä varhaiskasvatuksen maksuja tai kotihoidon tai yksityisen tuen hoitolisää. **Vaikkakin huoltajakorotus on tarpeellinen, ei se kompensoi jo tehtyjä leikkauksia opintotukeen¹.** Huoltajakorotuksesta huolimatta myös perheellisten opiskelijoiden opintotuen kokonaistaso laskee opintorahaan tehtyjen leikkausten sekä asumistuen ehtojen kiristämisen myötä.

¹ Opetusministeriön vuonna 2008 asettama työryhmä selvitti edellytyksiä kehittää opintukea niin, että se parantaisi niiden opiskelijoiden taloudellista toimeentuloa ja opiskeluedellytyksiä joilla on huollettavanaan alaikäisiä lapsia. Työryhmä esitti, että kohtuullinen huoltajakorotuksen määrä olisi vuoden 1993 huoltajakorotuksen määrä elinkustannusten kehityksellä tarkastettuna sekä suhteutettuna opiskelijaperheen keskimääräiseen lapsilukuun. **Vuonna 2011 sen arvioitiin olevan 145 euroa.** Opiskelijaperheet ja opintotuki, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:14 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78900/tr14.pdf?sequence=1>

Lastensuojelun Keskusliitto ehdottaa selvitettäväksi mahdollisuutta sitoa opintotuen huoltajakorotus lapsen elatusvelvollisuuteen². Lapsen vanhemmat ovat elatusvelvollisia huolimatta siitä, ovatko he huoltajia vai eivät³. **Vain huoltajille tarkoitettu korotus toisi vanhemmalle lapsen etuun liittymättömän motiivin toimia lapsen huoltajana.** Lapsen edun näkökulmasta olisi perusteltua, että opintotuen korotus liitettäisiin tosiasialliseen lapsen elatukseen. Tällöin korotukseen olisivat oikeutettuja lapsen huoltajat sekä vanhempi, joka maksaa elatusapua lapsen elatuslain mukaisesti vahvistetun sopimuksen tai tuomioistuimen päätöksen perusteella⁴.

Oikeus opintotukeen ja koulumatkatukeen oppivelvollisuuden jälkeisessä perusopetuksessa on tervetullut uudistus

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa ehdotusta opintotukioikeuden ja oikeuden koulumatkatukeen laajentamista koskemaan oppivelvollisuuden jälkeistä perusopetusta suorittaville⁵. Lukuvuonna 2015/2016 315 nuorta ylitti oppivelvollisuusiän ilman, että he suorittivat perusopetuksen oppimäärää. Ilman peruskoulun päättötodistusta jääneiden osuus on ollut kasvava viimeiset kymmenen vuotta⁶. Opintotukioikeuden lisääminen oppivelvollisuusiän jälkeiseen perusopetukseen on tervetullut kannustin perusopetuksen suorittamiseksi myös näille nuorille.

Vanhempien tulojen vaikutus alaikäisen opintorahaan

Elatusvelvollisuuden näkökulmasta on loogista ja perusteltua, että vanhempien tulot vaikuttavat alaikäisen opiskelijan opintorahaan ja asumislisään⁷. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota niihin varsin harvinaisiin tilanteisiin, jossa kumpikaan vanhemmista ei käytännössä toteuta elatusvelvollisuuttaan. Näissä tilanteissa lapsen oikeusturva on huono, sillä lapsi ei ole elatusasioissa asianosainen⁸. Näin ollen hän ei itse voi viedä asiaa tuomioistuimen päätettäväksi. Tämä asia tulisi korjata elatustukilakiin, mutta niin kauan kuin elatuslaki on tässä suhteessa puutteellinen, olisi opintotukilaisissa hyvä olla jonkinlainen mahdollisuus alaikäiselle hakea vapautusta vanhempien tulojen vaikutuksesta opintotukeen.

² Opetus- ja kulttuuriministeriön luonnos hallituksen esitykseksi laiksi opintotukilain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi s. 10 ja luonnos laiksi opintotukilain muuttamisesta 12 § (29.6.2017)

³ Laki lapsen elatuksesta 704/1975, 2 §

⁴ Laki lapsen elatuksesta 704/1975, luvut 3 ja 4

⁵ Opetus- ja kulttuuriministeriön luonnos laiksi opintotukilain muuttamisesta 4 § ja luonnos laiksi lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkautesta annetun lain muuttamisesta 2 § (29.6.2017)

⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen keskeyttäminen [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-9280. 2015, Liitetaulukko 2. Peruskoulun koulupudokkaat lukuvuosina 1999/2000–2015/2016. Helsinki: Tilastokeskus (viitattu: 26.7.2017). Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kkesk/2015/kkesk_2015_2017-03-17_tau_002_fi.html

⁷ Opetus- ja kulttuuriministeriön luonnos laiksi opintotukilain muuttamisesta (29.6.2017) 19 §

⁸ Laki lapsen elatuksesta 704/1975, 5 §

Opintotuki tulee sitoa indeksiin

Lastensuojelun Keskusliitto haluaa tässä yhteydessä ilmaista huolensa opintotuen indeksidonnaisuuden lakkauttamisesta, jonka seurauksena sen reaaliarvo alenee ajan kuluessa.

Suomessa köyhyys koettelee erityisesti nuoria ja Tilastokeskuksen⁹ tietojen mukaan nuorten köyhyys on myös muita ikäryhmiä syvempää. Korkein pienituloisuusaste on 18-24-vuotiailla, joista 26,5 prosenttia oli pienituloisia vuonna 2015. Näistä kaksi kolmasosaa oli opiskelijoita. 25–34-vuotiaiden pienituloisuusaste oli 14 prosenttia ja heistä kolmannes oli opiskelijoita. Opiskelu muodostaa siis keskeisen köyhyysriskin ja erityisesti perheellisten opiskelijoiden tilanne on haastava. Perheen perustaminen opiskeluaikana aiheuttaa usein taloudellisia ongelmia. Erityisen vaikeassa tilanteessa ovat yksinhuoltajat sekä perheet, joissa molemmat vanhemmat opiskelevat. Opiskelun ja perheen yhteensovittamiseen onkin syytä kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Tämä on keskeistä myös siitä näkökulmasta, että Suomessa syntyvyys on ennätysellisen alhaisella tasolla. **Pitkäjänteinen perhepolitiikka on yksi keskeinen keino tukea erityisesti pienituloisia lapsiperheitä.**

⁹ http://www.stat.fi/til/tjt/2015/01/tjt_2015_01_2017-03-03_tie_001_fi.html?ad=notify